

Filosofie - pojmenování

Jako „filosofie“ bychom měli označit něco, co toho je vskutku hodno – jak říkají Angličané: worth the name. V žádném případě se nemůžeme orientovat na to, jaký je obecný jazykový zvyk; nikdo, kdo se s filosofií aspoň trochu blíž neseznámil, kdo nečetl nějaký filosofický spis a neuvažoval o něm resp. o tom, čím se ten spis zabývá, nemůže posoudit, zda slova „filosofie“ užívá legitimně nebo neprávem. O pojmenování nějaké myšlenky nebo nějaké větší myšlenkové stavby či koncepce jako „filosofické“ může uvažovat a rozhodovat jen někdo, kdo už měl nějakou relevantní zkušenost s filosofií. A tak se tedy musíme tázat: kdy je nějaká úvaha nebo nějaký filosofický argument, nějaké pojetí nebo nějaká myšlenka hodna pojmenování „filosofická“? Kdy můžeme říci, že takového pojmenování je opravdu hodna? Kdy je vskutku „worth the name“? Je zřejmé, že vedle toho, co jsme už řekli, totiž že ten, kdo pojmenování užije, musí už předem nějak vědět, co to je filosofie, že s filosofií už musí sám mít nějaké závažnější zkušenosti, musí jít také o ono pojmenování samo, tj. právě o to slovo „filosofie“ a o to, co ono samo „říká“, co „vypovídá“. A to zase ukazuje k dlouhé tradici, která toto slovo vykládá a která – ať už právem nebo neprávem – připisuje původ ne-li slova samého, tedy jeho pak po dlouhé věky tradovaného významu, jednomu z prvních „filosofů“, totiž Pythagorovi; zdá se, že nejstarším literárním dokladem toho, jak se tento výklad slova „filosof“ rozšířil a udržel v povědomí nejen filosofů, ale i v některých kruzích nefilosofických, je Sókratova vzpomínka na „theoložku“ Diotimu, mantinejskou ženu „znalou božských věcí“, s níž se setkal ještě jako mladík. Už sám – prý původní – výklad Pythagorův je vlastně – pokud jde o formální stránku – nefilosofický, protože nepojmový, tak říkajíc narativní. Charakter filosofa a filosofičnosti není vymezen pozitivně, nýbrž negativně, a to ještě v nepominutelné souvislosti s bohem (bohy) a s jeho (jejich) božským „charakterem“: pouze bůh je moudrý, zatímco filosof je pouhý člověk, a proto po moudrosti může nanejvýš toužit, ale nikdy ji nebude „mít“, „vlastnit“, tj. nikdy v tomto ohledu nebude roven bohu (bohům). Pythagoras nebyl jen theolog, ale byl to zbožný až nábožný člověk, velice dbal na to, co je posvátné nebo co je tabu („co se má dělat nebo nedělat“, viz lamblichos). Jestliže byl vskutku tím, kdo první pojmenoval filosofii jako „lásku k moudrosti“, aby tak zdůraznil, že to není „moudrost sama“, a můžeme-li to konfrontovat s údajnými Pythagorovými (nebo pythagorejskými) oblíbenými výroky či odpověďmi na stanovené otázky, pak se naskýtá také výklad toho, proč v některých případech muselo jít o to, co je „v nejvyšším stupni“, tj. maximální přiblížení k tomu, co je v plné míře pro člověka nedosažitelné: tedy co je nejspravedlivější, nejmoudřejší, nejkrásnější, nejmocnější, nejlepší, nejpravdivější apod. Nejmoudřejší je ten, „kdo dal věcem jména“ – v případě Pythagorově, kdo dal filosofii jméno.

(Písek, 071022-1.)